

Foto: Rocco Ricci

Peça	Pintures murals de la capella de sant Bartomeu de Villalba de Peregil (Saragossa)
Data	Segon quart del segle XIV
Tècnica	Pintura mural
Mides	225 x 275 x 176 cm.
Col·lecció	Col·lecció Jesús Pérez Rosales. Museu Maricel. Número d'inventari: 538
Descripció i context històric	

Aquest conjunt de pintura mural dedicat a la vida de sant Bartomeu ha estat relacionat, fins fa poc, amb la localitat de Belmonte de Gracián. Tanmateix, Carmen Lacarra ha pogut demostrar que el veritable lloc de procedència no era Belmonte, sinó l'església de Sant Cristòfol de la població propera de Villalba de Peregil, totes dues veïnes de Calataiud i que formen part de la diòcesi de Tarassona. Segons aquesta investigació, les pintures van ser arrencades l'any 1953 pel restaurador Ramon Gudiol i Ricart, i, posteriorment, van decorar la residència barcelonina de Ramon Pérez Rosales fins a l'any 1969, data en què les va llegar a la Diputació de Barcelona amb el propòsit que fossin destinades al Museu Maricel de Sitges.

L'escassa informació que aporten els Evangelis en relació amb sant Bartomeu, nom patronímic que informa que era fill de Ptolemeu, és complementada àmpliament pel relat del *Pseudo Abdías*. Aquesta narració es recull a la *Llegenda àuria*, escrita per Jacopò da Varazze, i esdevé la font impresa més important en l'apropament als passatges hagiogràfics del sant. De l'apòstol sant Bartomeu es diu que va

evangelitzar l'Índia –tot i que es pensa que en realitat va ser Aràbia–, Mesopotàmia i Armènia. L'escorxament del sant va ser el motiu principal pel qual, a l'edat mitjana, el seu patronatge va ser requerit per un bon nombre de confraries, com ara la dels adobadors i la dels pellaires, entre altres.

A partir de la *Llegenda àuria* es pot copsar la seqüència hagiogràfica que figura als murs de la capella, la qual està centrada per la imatge dempeus del sant que sosté, a la mà esquerra, el ganivet del martiri que el va deixar sense pell. A les bandes del sant, a terra, dos dimonis fan al·lusió a les victòries de sant Bartomeu sobre l'esperit maligne. A partir de l'arc apuntat d'ingrés, decorat amb motius, hi havia una petita finestra que il·luminava l'oratori, custodiada per dos àngels turiferaris. Vuit de les escenes hagiogràfiques dedicades al sant es distribueixen als dos costats de la capella, quatre a la volta apuntada i les altres quatre sota d'aquests episodis, mentre que les dues restants són a la testera, una a cada costat del sant titular.

La narrativa hagiogràfica s'inicia amb l'episodi en què sant Bartomeu, durant el seu apostolat a l'Índia, va exorcitzar un posseït pel dimoni. El segueixen el bateig per part del sant d'un grup de conversos; l'alliberament de la filla del rei Polímius del dimoni; el rebuig dels regals que li volia fer aquest monarca; el moment en què, per manament del sant, el dimoni surt de l'ídol; quan és conduït pels soldats davant del rei Astíages, germà del rei Polímius; la flagel·lació del sant; el moment en què és escorxat per dos botxins; la predicació que fa, amb la seva pell sobre les espatlles, a un petit grup de personatges i, finalment, la decapitació del sant davant del rei Astíages i la pujada al cel de la seva ànima.

L'esquema figuratiu de les pintures dedicades a sant Bartomeu palesa la vigència dels postulats pictòrics conreats a França i, per tant, exemplifica el moment previ a la incidència del corrent italianitzant, el qual arriba a Aragó en el darrer quart de la centúria quatrecentista. A partir del segle XIII es pot constatar una evolució que tendeix a fer ressaltar la vessant més humana de Crist i de la seva Mare. En aquest context, en què la narrativa substitueix en part l'antiga simbologia romànica, és on cal emplaçar el desenvolupament plàstic important que van tenir les vides dels sants, gràcies al qual es pot entendre l'extens ventall hagiogràfic dedicat a sant Bartomeu que ara es conserva a Sitges.

En l'apropament a l'àmplia narrativa de la vida de sant Bartomeu cal tenir presents altres produccions, com ara la

portada de l'església de San Bartolomé de Logronyo, obra duta a terme el segle XIII, en què s'inclou la figuració de set episodis. D'altra banda, pel que fa a la pintura sobre taula dedicada al sant apòstol, destaca un porticó d'un conjunt pictòric del Museu de Terrassa (MdT 37) i un retaule que es custodia al Museu Nacional d'Art de Catalunya (MNAC/MAC 122689).

L'èxit de la pintura mural en el primer període del gòtic s'ha de copsar mitjançant l'arquitectura. En aquestes dates, les construccions de caràcter romànic, de murs amplis i petites obertures a l'exterior, van esdevenir el suport més important per a la decoració de tipus pictòric, més si es tenen en compte les escasses possibilitats econòmiques que una població modesta, com Villalba de Peregiles, podia tenir per a renovar les seves esglésies d'acord amb les noves directrius constructives del gòtic. Tanmateix, ben aviat, els amplis finestrals i la llum van afavorir que el retaule fos el suport pictòric preferit, en detriment de la pintura mural.

La paleta de colors d'aquestes pintures de procedència aragonesa es basa en el vermell, el beix, el color teula i el blau pàl·lid; i les figures apareixen retallades, a causa de la simplificació i la monocromia del fons de cada escenificació. Aquestes peculiaritats i el perfilat en negre que ajuda a definir les siluetes i les línies principals de cada imatge esdevenen les característiques principals d'aquest gòtic influït per França, conegut amb els noms de *gòtic lineal* i *francogòtic*, sobre el qual s'ha dit que l'art del vitrall va tenir una forta incidència.

Bibliografia bàsica

- GUDIOL i RICART, J. *Pintura medieval en Aragón*. Saragossa, 1971, p. 26 i 73, fig. 81.
SANMIGUEL MATEO, A. «Restos de un posible alminar en Villalba de Perejil». *Segundo Encuentro de Estudios Babilitanos, Actas I*, Calataiud, 1989, p. 271-278.

- LACARRA DUCAY, M. C. «Pinturas murales góticas de origen aragonés en Sitges (Barcelona): la capilla de San Bartolomé de Villalba de Peregiles (Zaragoza)». *Artigrama*, 12, 1996-1997, p. 359-371.

Autoria de la fitxa: Francesc Ruiz i Quesada

Museu Cau Ferrat
Museu Maricel
Museu Romàntic
Palau Maricel

Oficines: carrer Fonollar, s/n
08870 Sitges
Tel. 93 894 03 64
Fax: 93 894 85 29
E-mail: m.sitges@diba.es